Naboka, A.V. (2021). International terrorism activities in the context of globalization. *Rethinking of history: conflict of facts and hypotheses. Collection of Scientific Articles. European Scientific e-Journal*, *7* (13), 136-144. Hlučín: "Anisiia Tomanek" OSVČ. (in Ukrainian)
Набока, А.В. (2021). Міжнародна терористична діяльність в контексті глобалізації. *Rethinking of history: conflict of facts and hypotheses. Collection of Scientific Articles. European Scientific e-Journal*, *7* (13), 136-144. Hlučín: "Anisiia Tomanek" OSVČ.

DOI: 10.47451/pol2021-09-001
EOI: 10.11244/pol2021-09-001

The paper is published in Crossref, Internet Archive, ICI Copernicus, Google Scholar, Academic Resource Index ResearchBib, JGate, ISI, CiteFactor, Journal Factor, eLibrary, Ukrainian National Library databases.

Anton V. Naboka
Graduate Student
Department of Political Science
Philosophy faculty
Kharkiv V.N. Karazin National University
Kharkiv, Ukraine
E-mail: Naboka108@gmail.com

International terrorism activities in the context of globalization

Abstract:
Theses study the features of the phenomenon of international terrorism and its impact on the international political system. The specifics of international terrorism in the age of global turbulence are considered. The world political system is analyzed from the standpoint of geopolitical actors' use of various methods to achieve political goals, including terrorism. The nature and spheres of influence of international terrorism in the modern world are shown. Particular attention is paid to regional and global security in the context of terrorist groups in the Middle East. The article focuses on the activities of the ISIS group and the peculiarities of its functioning in the modern globalized world. The formation of the structure and activity of terrorist groups in the historical context is singled out. The role and principles of international terrorism in the context of geopolitical confrontation are defined.

Keywords:
terrorism, globalization, international relations, political system, confrontation, geopolitical influence.

УДК 327.51

Антон Вадимович Набока
Аспірант
Кафедра політології
Філософський факультет
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Харків, Україна
E-mail: Naboka108@gmail.com

Міжнародна терористична діяльність в контексті глобалізації

Анотація:
В тезах статті досліджено особливості феномену міжнародного тероризму та його вплив на міжнародну політичну систему. Розглядається специфіка міжнародного тероризму в добу глобальної турбулентності. Аналізується світова політична система з позицій застосування геополітичними акторами різних методів досягнення політичних цілей, зокрема й тероризму. Показано характер та сфери впливу міжнародного тероризму у сучасному світі. Особливу увагу звернено на регіональну та глобальну безпеку в контексті діяльності терористичних угрупувань на Близькому Сході. В центрі уваги статті діяльність угрупування ІДІЛ та особливості його функціонування в сучасному глобалізованому світі. Виокремлено формування структури та діяльності терористичних угрупувань в історичному контексті. Визначено роль та принципи міжнародного тероризму в контексті геополітичного протиборства.

Ключові слова:
тероризм, глобалізація, міжнародні відносини, політична система, протистояння, геополітичний вплив.

Вступ

Актуальність теми дослідження. Міжнародний тероризм – це злочинне діяння яке спрямоване не проти конкретної особи, а проти системи поглядів, що впливає на міжнародні відносини. Міжнародний тероризм на сьогодні є глобальною проблемою людства. Але саме явище тероризму є досить сталим. Відомі факти того, що тероризм, як інструмент протидії діючим режимам та залякування, існував ще у 19 столітті, зокрема в Російській імперії та Європі. Основною причиною цього явища були нові революційні ідеї та фізична ліквідація монархів та представників уряду.

Об'єкт дослідження – діяльність міжнародних терористичних угрупувань в контексті глобалізації.

Метою статті є аналіз феномену міжнародного тероризму, змісту та форм діяльності на сучасному етапі, дослідити особливості впливу міжнародного тероризму на глобальну політичну систему.

Матеріали та методи дослідження. Для розкриття теми міжнародного тероризму використані наукові джерела. Зокрема особлива увага була приділена західним, українським та російським вченим. Теоретичною основою статті є принцип об'єктивності. При написанні статті були

використані метод історизму, що дозволив описати міжнародну терористичну діяльність з точки зору історичного аналізу. Системний метод дозволив розглянути міжнародну терористичну діяльність як окрему систему взаємодії суб'єктів і об'єктів терористичної діяльності та встановити відповідні причинно-наслідкові зв'язки. Метод синтезу дозволив проаналізувати різні етапи формування терористичних угрупувань та охарактеризувати їх еволюцію. Вході дослідження наукової літератури використано критичний підхід. Матеріал структурований та викладений у логічній послідовності та завершеності через застосування хронологічного методу.

Стан наукового вивчення міжнародної терористичної діяльності в контексті глобалізації є досить високим. Дослідження міжнародного тероризму є доволі актуальним питанням як у вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики внесли такі вчені як Баришніков Д.Н., Ільясов Ф.Н., Б. Ганор, Р. Шольц, К. Бартол та ін.. Міжнародний тероризм найчастіше досліджується у контексті інструментарію геополітичної боротьби. Незважаючи на достатню актуальність теми феномен міжнародного тероризму потребує уточнень та досліджень у сфері протидії цьому явищу, через інформаційну добу та виникнення нових загроз.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання матеріалів для написання наукових праць.

Результати дослідження

Поняття міжнародного тероризму з'явилося в 1960-х роках, що можна вважати формою тероризму як такого і має ширше значення та структуру. Дане поняття та його проблематика особливо великого поширення набула на початку 21-го століття. З 1960-х років тероризм мав інші риси та був менш заідеологізований. Зокрема терористичні акти супроводжувались захопленням заручників, літаків, політичних вбивств. Починаючи з кінця 1960-х років найбільш відомою терористичним угрупуванням була «Організація Визволення Палестини» очолюваним Ясиром Арафатом. Боротьба палестинців за створення власної держави в Лівані.

На початковому етапі діяльності терористів не було вироблено чітких механізмів боротьби з цим явищем. Зокрема угони літаків та захоплення заручників супроводжувались виконанням вимог злочинців. На інших етапах протидії терористичним актам були вироблені механізми боротьби з ними. Зокрема « Декларація про ліквідацію міжнародного тероризму» Генеральної Асамблеї ООН в 1994 році, зокрема пункт 1 наголошує: «Государства-члены

Организации Объединенных Наций торжественно подтверждают, что они безоговорочно осуждают как преступные и не имеющие оправдания все акты, методы и практику терроризма, где бы и кем бы они ни осуществлялись, в том числе те, которые ставят под угрозу дружественные отношения между государствами и народами и угрожают территориальной целостности и безопасности государств» (Декларация о мерах по ликвидации международного терроризма, 1994), а також відповідні конвенції про захист ядерної зброї, заручників, протидії фінансуванню тероризму та ін.

Основна мета даного явища – це залякати та навести страх на населення. Існує декілька десятків визначення поняття «тероризм», проте, одностайної думки немає через те, що присутній фактор сепаратизму, релігійний фактор, фактор нових технологій (ЗМІ) та міжнародного права, зокрема право націй на самовизначення. Ильясов у своїй статті «Терроризм – от социальных оснований до поведения жертв» зауважує: «Устрашение в методах террористов стало способом управления обществом, и в этих целях международный терроризм стремится к циничной и широкой демонстрации своих кровавых атак через средства массовой информации» (Ильясов, 2007).

В понятті міжнародного тероризму можна виділити декілька ознак, зокрема за характером організації можна поділити на:

- організований, що включає в себе чітку ієрархію управління та контроль суб'єктів терористичної дії, чітку ідейну направленість та створення відповідної організації;
- індивідуальний, що передбачає виконання терористичного акту за власними переконаннями або як інструмент дії організації.

За ідейною направленістю тероризм можна поділити на:

- За релігійним принципом, що передбачає боротьбу та здійснення терористичних дій з метою боротьби за релігію, так званий ісламський фактор;
- Національна складова, що супроводжується боротьбою за національно-визвольні ідею та сепаратизм.

Починаючи з 11 вересня 2001 року та терористичного акту в Нью-Йорку міжнародний тероризм набуває глобального характеру, також якісно відрізняється своєю організацією. Баришніков з цього приводу наголошує, що «таким образом, побочные эффекты глобализации обнаружили свои опасные стороны, и для многих стало очевидно, что борьба с международной преступностью и ее высшим проявлением – сетью транснациональных

сплоченных и хорошо оснащенных террористических организаций – в ближайшее время станет приоритетом номер один в мировой политике» (Барышников, 2006). Того ж року Радою Безпеки ООН був заснований «комітет по боротьбі з тероризмом». Найбільш впливовою ланкою міжнародного тероризму є опора на ісламсько-екстримістські угрупування, метою яких є дестабілізація роботи міжнародного співтовариства, спонукання до хаосу, залякування населення, порушення громадського порядку, дестабілізація міжнародної політичної системи.

Особливого розмаху міжнародний тероризм досяг після створення таких терористичних організацій як Аль-Каїда та Ісламська Держава Іраку та Леванта – (ІДІЛ). Хоча Аль-Каїда була створена ще в 1980-х роках вона і залишається однією із найвпливовіших терористичних організацій у світі. Зокрема саме цю організацію звинувачують в теракті 11 вересня 2001 року в США. Ця терористична організація складається з представників ваххабітського направлення ісламу з якими вів боротьбу СРСР з 1979-1989, що відрізняється від інших більш жорсткими методами боротьби та впровадженням Шаріату у повсякденному житті.

Варто зауважити, що США забезпечували ваххабітів озброєнням та фінансуванням, задля геополітичного домінування на Близькому Сході, але після чого дії терористів були спрямовані проти армії США. Потрібно зауважити, що спеціальні служби США зокрема ЦРУ були піддані критиці за відповідні дії (особливо після 11 вересня 2001 року). Після чого було оголошено «Війну з тероризмом».

На сучасному рівні технологічного розвитку міжнародний тероризм вийшов на новий етап. Важливим фактором у сприянні цьому – стали дії ІДІЛ, що змогли створити ознаки державного утворення. Ця терористична організація оголосила «Всесвітній Халіфат», що несе за собою руйнування світських режимів в ісламських державах. На початковому етапі – це країни, що охоплює території Близького Сходу та Північної Африки. Це угрупування примусово насаджує закони Шаріату, де фактично відсутні права жінок, а також присутнє рабство. ІДІЛ вдалося поглинути інші терористичні угрупування, що сприяло консолідації ісламського-екстимістського крила. Наявність фінансування, матеріально-технічного засобів, торгівлі нафтою, вербовки кадрів, впровадження комп'ютерних технологій дало змогу чітко структурувати організацію та підвищити її ефективність. Важливою особливістю є те, що ІДІЛ активно розвивається в мережі Інтернет і розширює сфери впливу та ускладнює боротьбу з ними. Потужним фундаментом інтелектуальної

активності ІДІЛ є висококваліфіковані фахівці, що здобули освіту в Європі (особливо у сфері ІТ), а потім присягнули на вірність ІДІЛ. Це ми можемо побачити за якісним телевізійним супроводженням масових страт, у вигляді голлівудського фільму, що для західного глядача є шоком.

Безперечно, міжнародний тероризм є загрозою для світової цивілізації, але існує припущення, що це явище може бути елементом гібридної війни, та в деякій мірі, є контрольованим. Зокрема Кісінджер наголошує: «Региональные державы направляли в Сирию оружие, финансы и материально-техническую помощь на благо «своих»: Саудовская Аравия и страны Персидского залива снабжали суннитов; Иран поддерживал Асада через «Хезболлу». Когда боевые действия зашли в тупик, все чаще стали проявлять себя радикальные группы, которые творили чудовищные зверства, напрочь игнорируя «прекраснодушные разговоры» о правах человека» (Киссинджер, 2018). Ситуація виглядає гіршою якщо ці організації створені та фінансуються з конкретною метою, але вийшли з-під контролю. Можна висунути припущення, що відбулася комерціоналізація тероризму як інструменту геополітичної боротьби.

Якщо провести історичні аналогії, то таких масштабних дій та терористичної активності в Європі не було до цього часу. Країни Заходу активно створюють програми боротьби та протидії тероризму на Близькому Сході, але кількість та прояви терористичних актів навпаки збільшується. Загострює боротьбу з сучасним тероризмом те, що на перше місце виходять не матеріальні ресурси, а ідеологічні. Зокрема в Західній Європі кількість мігрантів з Близького Сходу досить велика за останні роки, наслідком чого виникла криза ідентичності та загострило проблему виявлення потенційно небезпечних «елементів». Мігранти з Близького Сходу становлять небезпеку, тому уряди деяких європейських країн мають на меті встановити на кордоні паркани для стримування біженців.

Ще більшу небезпеку становлять громадяни європейських країн, які емігрували в 1980-х роках до Європи, але не змогли асимілюватись. Деякі поселення у Франції, зокрема Прованс мають рівень такого населення до 70%. ІДІЛ зі свого боку використовує сучасні технології для пропаганди радикального ісламу. Це набагато спрощує підготовку потенційних терористів-смертників для терористичних актів. Спеціальні служби європейських країн не завжди здатні попередити загрозу терористичного акту через те, що ці громадяни є «сплячими терористами». Лідерами терористичних рухів

здійснюється активна вербовка радикальних громадян, особлива увага приділяється молодому поколінню та дітям.

Складність в боротьбі з тероризмом полягає в тому, що інструментарій терору є дуже широким: від мережевого впливу до застосування зброї. Мережевий принцип терористичної діяльності дозволяє формувати комірки радикальних елементів практично на всіх континентах. Тому можна припустити, що ІДІЛ це не організація, а терористична квазі-держава, що у своєму розпорядженні має підготовлену армію, а також політичне управління, торгівлю, власну еліту, тренувальні табори та навіть зброю масового враження.

Проте в глобальній політиці будь-яка дія не може виникнути сама по собі. Кожен елемент політичної діє має свої причинно-наслідкові зв'язки. Після початку громадянської війни в Сирії 2011 року та підтримки США опозиційних сил Сирії кількість зброї на цій території зросла. Проте важко розділити представників опозиції від терористів. Представники Саудівської Аравії та Катару, прагнучи подолати режим Башара Асада в Сирії та регіонального домінування в регіоні забезпечують фінансами та озброєнням різні угрупування. Тому явище тероризму є, в деякій мірі, контрольованим явищем. Через те, що відсутність фінансування знизить можливості терористів.

Міжнародне співтовариство закликає до боротьби з тероризмом, але не може виробити чіткої стратегії. Наприклад, ОБСЄ наголошує на тому, що «терроризм намерен подорвать те самые ценности, которые объединяют ОБСЕ. В то же время государства-участники однозначно отвергают связь терроризма с какой-либо конкретной расой, национальностью или религией. Поэтому Организация преисполнена решимости в принятии эффективных мер по предотвращению терроризма и борьбе с ним во всех его формах и проявлениях как с серьезным преступлением, не имеющим никакого оправдания, какими бы ни были его мотивы или происхождение» (ОБСЕ. Борьба с терроризмом, 2017). Прем'єр-міністр Великої Британії та президент США, зокрема Тоні Блер та Барак Обама визнали помилковою ідею вторгнення до Іраку у 2003 році наслідком чого стало формування ІДІЛ. Терористична діяльність може бути використана як механізм впливу і дестабілізації в регіонах Близького Сходу, особливо якщо терористів можна поділити на «соїх» та «чужих». Згідно з Ю.В. Самовичем «Особая опасность международного терроризма состоит в том, что по существу он составляет акт косвенной агрессии, который маскируется под независимые действия отдельных лиц или групп лиц» (Самович, 2012).

Внаслідок консолідації міжнародних сил зокрема Росії та США був ліквідований лідер ІДІЛ Абу Бакр аль-Багдаді. Вдалося визволити великі міста від терористів такі як Алеппо та Ер-Ракки, де була найбільша концентрація зброї та живої сили противника. Після чого терористична діяльність пішла на спад. Але терористична діяльність може перейти в іншу фазу після виводу американських військ в Афганістані та захопленням влади угрупуванням Талібан.

Обговорення

Загалом автор не претендує на остаточне розкриття зазначеної теми, підкреслюючи, що кожен з розглянутих аспектів може бути предметом обговорення й подальшого ґрунтовного дослідження, з'ясування й уточнення окремих фактів. Поняття міжнародного тероризму є досить широким та має чіткі структурні підрозділи, що включає в себе джерела фінансування, мету, завдання, функції. Слід зауважити, що це питання потребує ширшого обговорення особливо у питанні фінансування міжнародного тероризму. Зокрема можна розглянути приклад Талібану. Особливу увагу варто приділити терористичним ватажкам та їх впливу на діяльність угрупувань. Важливим чинником залишається питання ідеології тероризму. Тому в подальшому є можливість для науковців розширити проблематику міжнародного тероризму.

Висновки

Отже терористична діяльність – це цілеспрямована система насильницьких радикальних дій (вибухів, вбивств) для впливу на свідомість населення з метою залякування, впливу на офіційні органи влади з метою виконання відповідних умов. Тобто чіткої боротьби проти тероризму як фактора зла унеможливлюють геополітичні інтереси, а тероризм може стати фактором контролю в регіоні або приводом до вторгнення в державу.

Міжнародний тероризм є однією з найважливіших глобальних проблем людства через тотальний вплив на свідомість громадян на всіх континентах. Міжнародне співтовариство активно бореться з проявами тероризму та розширює антитерористичні заходи, але потрібна більш тісна консолідація та обмін досвідом. Така діяльність зумовлена широким спектром інструментарію терористів. Основною особливістю сучасної боротьби з тероризмом є кібербезпека та захист персональних даних.

Список джерел інформації:

Декларация о мерах по ликвидации международного терроризма (1994, 9 грудня). Отримано 05.07.2021 за URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/terrdec1.shtml

Ильясов, Ф.Н. (2007). Терроризм – от социальных оснований до поведения жертв. *Социологические исследования*, *6*, 78-85.

Барышников, Д.Н. (2006, 28 березня). Международный терроризм в условиях глобализации. Отримано 21.08.2021 за URL: http://anthropology.ru/ru/person/baryshnikov-dn

Киссинджер, Г. (2018). Мировой порядок. (пер. В. Желнинов, А. Милюков) Москва: АСТ.

ОБСЕ. Борьба с терроризмом (2017, 10 січня). Отримано 22.08.2021 за URL: https://www.osce.org/ru/countering-terrorism

Самович, Ю.В. (2012). О понятии «международный терроризм». *Вестник Томского государственного университета*, *361*, 120-123.